ప్రకృతి

ప్రమేయం (ప్రమాణ గ్రాహ్యము)

ద్రవ్యం

- ✓ ఉపాదానము, గుణాశ్రయము, అవస్థాశ్రయము ద్రవ్య లక్షణము
- ✓ కర్మ, సామాన్యము (జాతి), సమవాయము , అభావము పృధక్ పదార్థములు కావు

అద్రవ్యం

ద్రవ్యము

జడము

- ✓ అమిశ్ర సత్వ రహితం – జడం
- ✓ ప్రకృతి , కాలము

అజడము

- ✓ శుద్ధసత్వము, ధర్మభూత జ్ఞానము, జీవుడు, ఈశ్వరుడు

ప్రకృతి

- ✓ రజస్సు, తమస్సు, సత్వము అనుగుణత్రయ మునఅశ్రయమగు ద్రవ్యము – ప్రకృతి
- ✓ బద్ధజీవులకు జ్ఞానానందములను గప్పిపుచ్చునదియు , విపరీత జ్ఞానమును గల్గించునదియు ఈ ప్రకృతియే
- ✓ ఇది ఈశ్వరునికి క్రీడాసాధనము
- ✓ ఇది నిత్య, అక్షర , అవిద్యా, మాయా అను శబ్దములతో వ్యవహరింపబడును
  - ❖ నిత్యకావున అక్షర అనబడుచున్నది
  - ❖ జ్ఞానవిరోధి కావున అవిద్య
  - ❖ విచిత్రసృష్టి కావున మాయ

ప్రకృతి – 24 తత్వములు శరీరఉపాదానకారణములు

1. ప్రకృతి

అవ్యక్త (భగవత్సంకల్పము వలన వైషమ్యమునుపొంది సృష్ట్యానుకూలమగు అవస్థ)

2.మహత్తు(బుద్ధి)

- ✓ సాత్వికము
- ✓ రాజసము
- ✓ తామసము

3. అహంకారము

- ✓ దేహాత్మాభిమానాదులు దీనివలనేకలుగును)

సాత్విక (వైకారికము)

రాజస (తేజస్సు)

తామస (భూతాది)

- ✓ జ్ఞానేంద్రియములు (4-9) – జ్ఞానమును ప్రసరింపచేయు సామర్ధ్యముగల ఇంద్రియములు
- ✓ కర్మేంద్రియములు (10-14) - ఉచ్చారణాదిక్రియలలో ఒక క్రియయందు శక్తి కలది

- ✓ పంచ తన్మాత్రములు (15-19). (తన్మాత్ర – తామస అహంకారమునుండి భూతములకు ఉపాదానమగు భూతవ్యవహితసూక్ష్మవస్థావిశిష్ఠ ద్రవ్యము
- ✓ పంచభూతములు (20-24)

జ్ఞానే0ద్రియములు

4. **మన్నస్సు** - స్మృతిమున్నగువానికి ముఖ్య సాధనము. (బుద్ధి, అహంకారము, చిత్తు). జీవుని భంధమోక్షములకు ఇది హేతువు

5. శ్రోత్రము - శబ్దమును మాత్రము గ్రహించు శక్తి కలది. (మానవులకు – చెవియందు , పాములకు గుడ్లుయందు ఉండును)

6. చక్షు – రూపమును మాత్రము గ్రహించు శక్తి కలది.

7. ఘ్రాణ - గంధమును మాత్రము గ్రహించు శక్తి కలది.

8. రస – రసమును మాత్రము గ్రహించు శక్తి కలది.

9. త్వక్ - స్పర్శమును మాత్రము గ్రహించు శక్తి కలది. (నఖ , దంత , కేశములయందు త్వగింద్రియము వర్తించియున్నను , అచట దానిశక్తి తగ్గియున్నందున స్పర్శజ్ఞానము కలుగలేదు

✓ **జ్ఞానేంద్రియములు హృదయప్రదేశమునే యుండును. నాడులద్వారా ఆయాప్రదేశములు సంచరించుటవలన జ్ఞానములు జనించును.**

కర్మే0ద్రియములు

10. **వాక్కు** - వర్ణములు ఉచ్చరించుటకు ముఖ్యసాధనము. హృదయమునను, కంఠమునను, జిహ్వామూలమునను, తాలువునందును, దంతములయందును, ఓష్టములాయందును, నాసికయందును, , మూర్ధస్థానమునను యుండును

11. పాణి - శిల్పాదులకు ముఖ్యసాధనమగు ఇంద్రియము.(మనుష్యులు – వేళ్ళు, ఏనుగు – తొండము)

12. పాదము– సంచరణమునకు ముఖ్య సాధనము. (మనుష్యులు – పాదము, పాము – రొమ్ము, పక్షులు – రెక్కలు)

13. **పాయువు** -మలమును విసర్జించుటకు ముఖ్య సాధనము

14. **ఉపస్థ** – ఆనందవిశేష ముఖ్యసాధనము

✓ ఇంద్రియములు అణుపదార్థములు

✓ జీవుడు పరకాయప్రవేశము కావించినపుడు, లోకాంతరములకు బోయినపుడును వానితో కలసి యింద్రియములు పోవును

✓ జీవుడు మోక్షమునకు బోయినపుడు మాత్రము అవి అప్రాకృతదేశమునకు బోజాలవు కనుక ప్రళయము వరకును అవి ఇచ్చటనే ఉండిపోవును

పంచతన్మాత్రములు, పంచ భూతములు

15. శబ్ద తన్మాత్ర

20. ఆకాశము (శబ్ద గుణముమాత్రము కలది)

16. స్పర్శ తన్మాత్ర

21. వాయువు (శబ్ద, స్పర్శ గుణములుకలది)

17. రూప తన్మాత్ర

22. తేజస్సు (శబ్ద, స్పర్శ, రూప గుణములుకలది)

18. రస తన్మాత్ర

23. జలము (శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస గుణములుకలది)

19. గంధ తన్మాత్ర

24. పృధివి (శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధ గుణములుకలది). (మట్టి, రాయి, అన్నము, ఔషధము,)

సృష్టి

ప్రళయము

పంచ తన్మాత్రములు	పంచ భూతములు
15. శబ్ద	20. ఆకాశము
16. స్పర్శ	21. వాయువు
17. రూప	22. తేజస్సు
18. రస	23. జలము
19. గంధ	24. పృధివి

శరీరధారణ వాయువు

- ప్రాణ – హృదయమును
- అపాన – గుదప్రదేశమున
- వ్యాన – సర్వశరీరమున వ్యాపించినది
- ఉదాన – కంఠము
- సమాన – నాభియందు

తేజస్సు

- ఉష్ణస్పర్శము కలది (వేడి)
- భాస్వరరూపముకలది (ప్రకాశించునది)
  - ✓ బయట అగ్నిరూపమునను సూర్యరూపమునను పచనాదులకు హేతుమగును
  - ✓ శరీరములోపల వైశ్వానరము అను పేరుగల జఠరాగ్నిరూపమున పచనహేతుమగును
  - ✓ గుడ్లగూబలనువానికితప్ప ఇతర ప్రాణులకు చాక్షుషజ్ఞానమునకు

తేజస్సు

- భౌమము (ఇంధనముగాగల తేజస్సు)
  - ✓ వత్తి
  - ✓ కట్టెలు
- దివ్యము (జలము మాత్రము ఇంధనముగా ఉన్నది)
  - ✓ సూర్యాది
- ఔదర్యము (పార్థివమగు ఆహారము , జలము ఇంధనముగా ఉన్నది
- అకరజము (ఇంధనము లేని తేజస్సు)
  - ✓ సువర్ణము

తేజస్సు

- ప్రభ
  - ✓ ఆవరణము ఉండుటచే సంకోచము , అది లేనిచో వికాసము బొందెడి ప్రసరణ స్వభావము
- ప్రభవత్
  - ✓ ప్రభతోకూడిన తేజస్సు

పంచీకరణ ప్రక్రియ

ఆకాశము

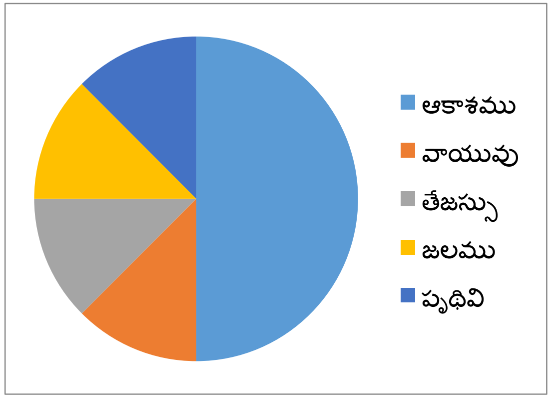

వాయువు

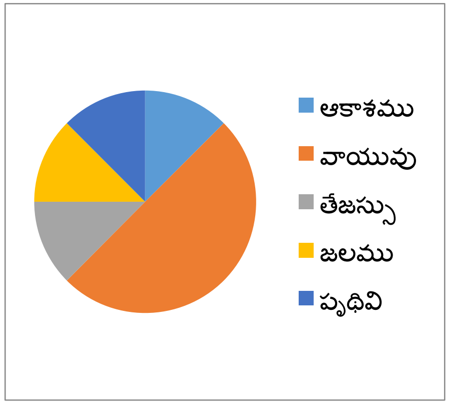

తేజస్సు

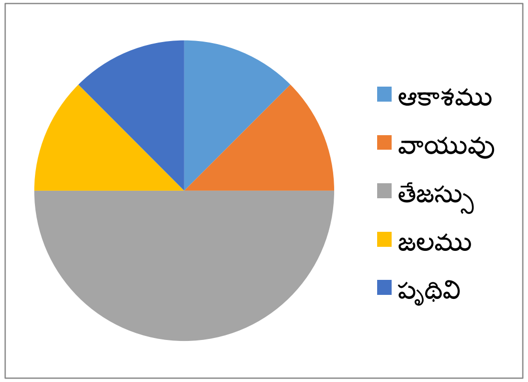

జలము

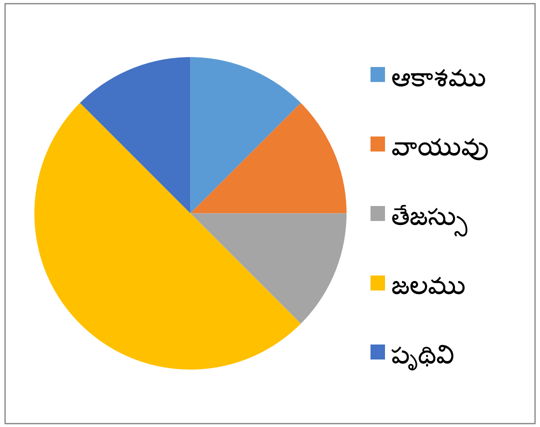

పృథివి

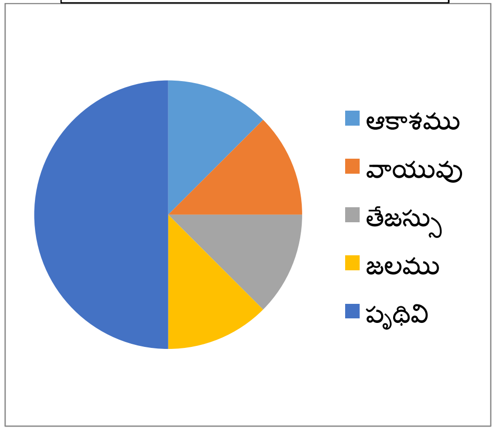

శరీరము

చేతనమునకు నియతముగా అధేయమును,విధేయమును , శేషభూతమును నగుచు అప్రూధక్సిద్ధమగు ద్రవ్యము

- శరీరము
  - నిత్యము
    - ✓ శుభాశ్రయమనబడు ఈశ్వర శరీరము
    - ✓ నిత్యసూరులు
  - అనిత్యము
    - అకర్మకృతం
      - ✓ మహదహంకారదిరూపమగు ఈశ్వర శరీరము
      - ✓ అనంతగరుడదులు తమ ఇచ్ఛానుసరముగా ధరించిన రూపములు
    - కర్మకృతం
      - స్వసంకల్ప సహకారముగల కర్మవలన నిర్మితము
        - సౌబరి
      - కర్మకృతము
        - ఇతరులు

అయోనిజాతశరీరములు

- ✓ బ్రహ్మ మధు కైటభులు
- ✓ దృష్టద్యుమ్నుడు
- ✓ ద్రౌపది

- శరీరము
  - స్థావరము
    - ✓ శిలలు
    - ✓ చెట్లు
    - ✓ పొదలు
    - ✓ లతలు
  - జంగమము
    - దేవయోనులు
      - ✓ అసుర
      - ✓ యక్ష
      - ✓ రాక్షస
    - మనుష్యులు
      - ✓ బ్రాహ్మణ
      - ✓ క్షత్రియ
      - ✓ వైశ్య
      - ✓ శూద్ర
    - తిర్యక్కులు
      - ✓ మృగములు
      - ✓ పక్షులు
      - ✓ సరీసృపము
    - నారకులు
      - ✓ రౌరవాది నరకములయందు పాపానుభవమును పొందుచున్నవారు

- శరీరము
  - ఉద్భిజ్జములు
    - భూమిని జీల్చుకొని పుట్టునట్టి తరుగుల్మాదులు
  - స్వేదజములు
    - ఉక్క వలన జనించు క్రిమికీటకాదులు
  - జరాయుజము
    - యోనిజాతము లైన మనుష్యులు పశువులు
  - అండజములు
    - గుడ్డువలన పుట్టు పక్షులు బల్లులు

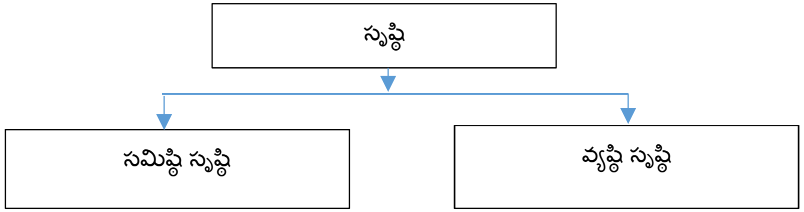
సృష్టి
సమిష్టి సృష్టి
వ్యష్టి సృష్టి

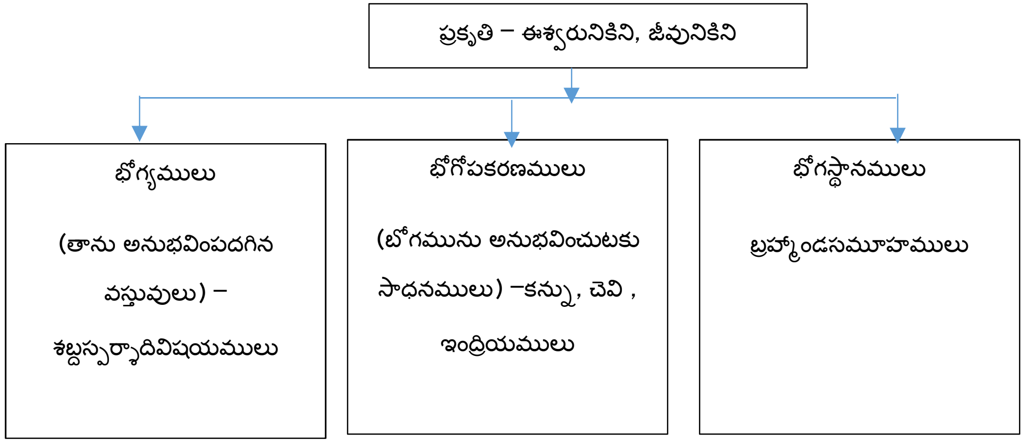
ప్రకృతి – ఈశ్వరునికిని, జీవునికిని
భోగ్యములు
(తాను అనుభవింపదగిన
వస్తువులు) –
శబ్దస్పర్శాదివిషయములు
భోగోపకరణములు
(బోగమును అనుభవించుటకు
సాధనములు) –కన్ను, చెవి ,
ఇంద్రియములు
భోగస్థానములు
బ్రహ్మాండసమూహములు